

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผล

ชุดโครงการการวิจัยเรื่อง การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น : การจัดการองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดการองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และจัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตเนื้อหา ได้แก่ การวิจัยครั้งนี้เพื่อจัดการองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของอำเภอดอยหล่อ และทำฐานข้อมูลสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ ดังนั้นขอบเขตเนื้อหาคือต้องการศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งหมด 9 ประเภท ได้แก่ ด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ด้านศิลปกรรม ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี และด้านโภชนาการ โดยทำการศึกษาในเขตอำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งประกอบไปด้วย 4 ตำบล 54 หมู่บ้าน

ทั้งนี้เมื่อได้ข้อมูลภูมิปัญญาที่สำคัญของแต่ละตำบลซึ่งได้จากการสอบถามคนในพื้นที่ในและข้อมูลจากการจัดเวทีชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละตำบล จึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์และพิจารณาร่วมกันพิจารณาคัดเลือกจากตัวแทนของชุมชนจากหลายภาคส่วน อาทิ ตัวแทนฝ่ายปกครอง ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ตัวแทนชาวบ้าน และตัวแทนจากสถานศึกษา เพื่อคัดเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นอำเภอดอยหล่อในแต่ละด้าน และผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านนั้นเพื่อทำการสัมภาษณ์แล้วนำไปจัดทำเป็นวีดิทัศน์นำเสนอ

สรุปผลการวิจัย

การรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้ง 9 ประเภท 23 ชนิดภูมิปัญญา ของอำเภอดอยหล่อ สามารถนำเสนอได้ในรูปแบบตารางดังนี้

ตาราง 5.1 แสดงข้อมูลภูมิปัญญาพร้อมด้วยรายนามผู้ทรงภูมิปัญญา

ประเภทภูมิปัญญา	ภูมิปัญญาที่รวบรวม	ผู้ทรงภูมิปัญญา
เกษตรกรรม	1. เกษตรล้านนตามแนวศาสตร์พระราชา	นายวิโรจน์ พรหมปัญญา
	2. เกษตรล้านนแบบผสมผสาน	นายอร่าม หล้าทิพย์

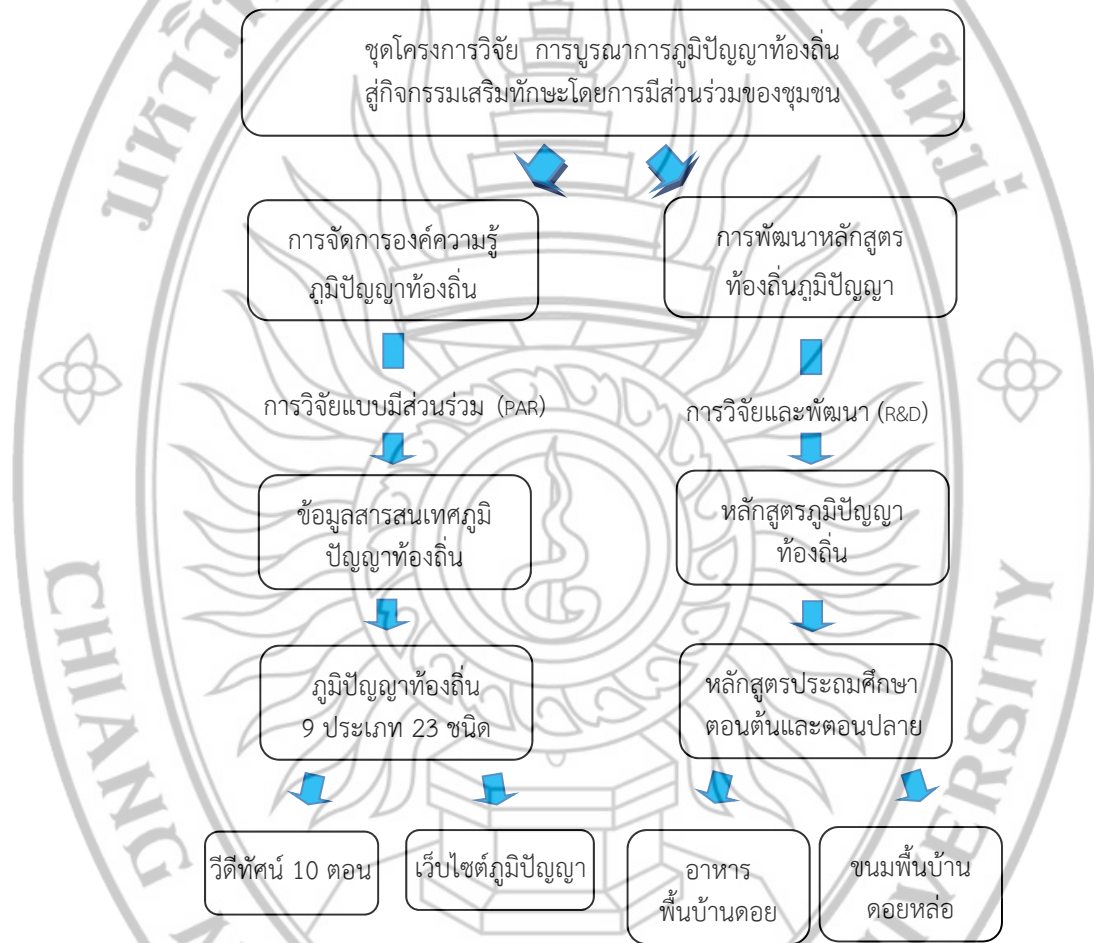
ตาราง 5.1 (ต่อ)

ประเภทภูมิปัญญา	ภูมิปัญญาที่รวบรวม	ผู้ทรงความรู้ภูมิปัญญา	
อุตสาหกรรมและ หัตถกรรม	3. การสานกำวย	นางพรรณ คงศิริ	
	4. ผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่	นางทองสุข สิงคะตา	
	5. การสานแห	นายทอน มีมา	
	6. การทำฉัตร	นายจิระศักดิ์ ดวงปัญญา	
	7. การทำปราสาทศพ	นายพิสิษฐ์ สุรินดี	
	การแพทย์แผนไทย	8. หมอสมุนไพรพื้นบ้านล้านนา	นางแสงจันทร์ เทพพุง
		9. หมอเมืองล้านนา	นายประชุม บุญทวงค์
การจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	10. การบวชป่า	ตำบลสันติสุขและตำบลยางคราม	
	11. ผาซ่อ	นางดวงดาว เตชะวัฒนาบวร	
	12. การสร้างฝาย แก่ฝาย ขุดคลอง	นางลัดดา ชัยชนะ	
		นายหน้อย ปันวงศา	
กองทุนและธุรกิจ ชุมชน	13. การเลี้ยงปลาในกระชัง	นายณรงค์ชัย ประยูร	
	14. สถาบันการเงินชุมชนบ้านสามหลัง	นางลัดดา ชัยชนะ	
	15. กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบล สองแคว	นางลัดดา ชัยชนะ	
ภาษาและ วรรณกรรม	15. ซอ	นางแสงเอ๋ย สุริยะมล นายวิทวัส ทีโน	
	16. คำว	นายประพันธ์ แก้วแก้ว	
ศิลปกรรม	17. จิตรกรรมแนวพุทธศิลป์	นายอนุพงษ์ เบ็งด้วงและ นางอนุกุล เบ็งด้วง	
	18. วงปี่พาทย์ล้านนา	นายพิทักษ์ พงศ์สุข	
ปรัชญา ศาสนา และ ประเพณี	19. กลองใหญ่	นายสำราญ นาคชุ่ม	
	20. กว้างชน	นายประเสริฐ วงค์เรือน	
	21. ฤกษ์ยาม ความเชื่อล้านนา	นายทองอินทร์ พรหมจันใจ	
	22. ร่างทรง	นางวราพร ปุ๊บผา	
	โภชนาการ	23. อาหารพื้นบ้านดอยหล่อ ลาบปลา หลน แกงแค ใส่อัว ฯลฯ ขนมเมือง ข้าวต้มบะกวย ข้าวต้มมัด ขนมปาด ฯลฯ	นางศรีสมร วรรณใหม่

ฐานข้อมูลสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่นำเสนอในรูปแบบวีดิทัศน์ แบ่งออกเป็น 10 ตอน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของดอยหล่อและภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรม ภูมิปัญญาด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทย ภูมิปัญญาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรม ภูมิปัญญาด้านภาษาและวรรณกรรม ภูมิปัญญาด้านปรัชญา ศาสนา ประเพณี และภูมิปัญญาด้านโภชนาการ และจะนำเสนอในเว็บไซต์

ส่วนการพัฒนาหลักสูตรโดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนาจนได้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะในโรงเรียนระดับประถมศึกษา อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีมีองค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างและเนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดผลประเมินผล จำนวน 2 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่องขนมพื้นบ้านอำเภอดอยหล่อประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 9 แผน และหน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่องอาหารพื้นบ้านอำเภอดอยหล่อประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 9 แผน จากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผลศึกษาประเมินความสอดคล้องและความเหมาะสมของหลักสูตร ได้ผลการประเมินความสอดคล้องของหลักสูตรในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

หลังจากนำหลักสูตรหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะ
ในโรงเรียนระดับประถมศึกษา อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ไปใช้ในการจัดกิจกรรมลดเวลาเรียน
เพิ่มเวลารู้ พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้น และตอนปลายของโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้ง
4 โรงเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
และผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนตามหลักสูตรโดยรวมอยู่ในระดับมาก
เช่นกัน

ภาพที่ 5.1 แสดงขั้นตอนและผลการดำเนินงานชุดโครงการวิจัย

อภิปรายผล

การดำเนินงานตามขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การจัดการองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอำเภอดอยหล่อนี้ เริ่มจากชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยและแก่ผู้นำในพื้นที่ อาทิ เช่น นายอำเภอ นายกองค้การบริหารส่วนท้องถิ่น หัวหน้าฝ่ายปกครองในแต่ละหมู่บ้าน ตลอดจนสถานศึกษา เพื่อประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของผู้วิจัย ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ และกำหนดขอบข่ายของภูมิปัญญา โดยแบ่งเป็น 9 ตำบล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 11-12) ตามนโยบายส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา ทั้งนี้เพราะภูมิปัญญาเหล่านี้จะถูกนำไปพัฒนาเป็นหลักสูตรสถานศึกษาในสถานศึกษาของอำเภอต่อๆไป ซึ่งการดำเนินงานนี้เป็น ขั้นตอนการเตรียมการในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ขั้นตอนการดำเนินงาน โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งเป็น 2 ระยะ ดังนี้ ระยะแรก ผู้วิจัยได้ให้ทีมงานวิจัยซึ่งประกอบด้วยผู้ช่วยวิจัย จะคณะนักศึกษาชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาการประถมศึกษา ซึ่งนักศึกษาอาสาไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในโรงเรียนประถมศึกษาของอำเภอ โดยกระจายอยู่ใน 4 ตำบล จากนั้นให้นักศึกษาหาข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของแต่ละหมู่บ้านโดยการสอบถามผู้ปกครอง ครู และลงสำรวจพื้นที่ ซึ่งข้อมูลส่วนใหญ่ที่ได้จะเป็นข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพที่เกิดจากภูมิปัญญา ซึ่งเป็นสิ่งที่ปรากฏเห็นชัดเจนในชุมชน เช่น การแปรรูปผลิตภัณฑ์ อาหาร ขนม ฯลฯ

ระยะที่ 2 ผู้วิจัยได้ประสานกับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเพื่อจัดสัมมนาเวทีชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นของแต่ละตำบล ทั้งนี้ให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เป็นผู้คัดเลือกบุคคลที่เป็นตัวแทนของแต่ละหมู่บ้าน เพื่อมาให้ข้อมูล โดยใช้สถานที่ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น รายละเอียดของผู้เข้าร่วมประชุมมีดังนี้

1. เทศบาลตำบลสันติสุข ผู้เข้าร่วมประชุมได้แก่ ประธานผู้สูงอายุ ประธานกลุ่มแม่บ้าน ทั้ง 9 หมู่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ผู้สูงอายุจากโรงเรียน ผู้สูงอายุของตำบล และคณะผู้บริหารของเทศบาล รวมจำนวน 70 คน
2. องค์การบริหารส่วนตำบลดอยหล่อ ผู้เข้าร่วมประชุมได้แก่ ประธานผู้สูงอายุของ 26 หมู่บ้าน เจ้าหน้าที่บริหารงานและเจ้าพนักงานสาธารณสุขประจำตำบล และคณะผู้บริหารจากองค์การบริหารส่วนตำบลดอยหล่อ รวมจำนวน 50 คน
3. เทศบาลประจำตำบลยางคราม ผู้เข้าร่วมประชุมได้แก่ ประธานผู้สูงอายุ จาก 11 หมู่บ้าน และผู้สูงอายุจากโรงเรียนผู้สูงอายุของตำบล และคณะผู้บริหารของเทศบาล จำนวน 80 คน
4. เทศบาลประจำตำบลสองแคว ผู้เข้าร่วมประชุมได้แก่ ประธานผู้สูงอายุ จาก 9 หมู่บ้าน และผู้สูงอายุจากโรงเรียนผู้สูงอายุของตำบล และคณะผู้บริหารของเทศบาล จำนวน 85 คน

สิ่งที่ได้คือ ได้รับข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น อาทิ เทคนิคการนึ่งข้าวเหนียว การทำอาหาร การรักษาพยาบาลด้วยสมุนไพร ฯลฯ

จากนั้นจึงดำเนินการสังเคราะห์ข้อมูล โดยการประชุมร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนจากฝ่ายปกครอง และสถานศึกษา นำข้อมูลจากการรวบรวมระยะที่ 1 และ 2 มาพิจารณา คัดเลือกภูมิปัญญาโดยเลือกที่โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ของดอยหล่อมากที่สุด ซึ่งเป็นตัวแทนของแต่ละด้านทั้ง 9 ด้าน

เมื่อพิจารณาภูมิปัญญา 9 ด้าน 23 ชนิด พบว่าเป็นภูมิปัญญาร่วมของทางภาคเหนือ ไม่มีภูมิปัญญาใดที่มีลักษณะเฉพาะของอำเภอดอยหล่อเอง ทั้งนี้ก็เป็นเพราะคนในพื้นที่อำเภอดอยหล่อเป็นคนพื้นเมืองของภาคเหนือ ไม่ใช่กลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่อพยพเคลื่อนย้าย และแต่เดิมเป็นส่วนหนึ่งของอำเภอจอมทอง (คณะกรรมการบริหารงานอำเภอดอยหล่อ, 2560) มีเพียงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแหล่งท่องเที่ยวผาช่อซึ่งมีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ ซึ่งคนในพื้นที่จะมีความเชื่อว่าหากเก็บของป่า ก้อนหินดินทรายในบริเวณผาช่อ จะถูกทวงคืนหรือจะมีอันต้องพบเจอสิ่งผิดปกติจนทำให้ต้องนำมาคืนในสถานที่เดิม

แม้เป็นภูมิปัญญาร่วมของทางภาคเหนือ แต่ก็ถือว่าทั้ง 23 ชนิด ของอำเภอดอยหล่อมีความโดดเด่นเป็นอย่างมาก อาทิ ประเพณีการชนกวาง กลองใหญ่ “พระธาตุดอยน้อยพันปี ปรสดี แคนตาลูปลำไย กวางชนเลื่องชื่อลือไกล กลองใหญ่สืบสานประเพณี” เพราะลักษณะดินของอำเภอที่เป็นชั้นดินที่แน่นมีหินปนจึงทำให้ดวงกวางที่แข็งแรงเท่านั้นที่สามารถออกมาจากดินได้ และในอำเภอยังมีสล่ากลองใหญ่หรือช่างทำกลองใหญ่ที่มีความชำนาญและถ่ายทอดองค์ความรู้นี้รุ่นสู่รุ่น จนถึงปัจจุบัน คำขอและวงปีพาทย์ล้านนา ของอำเภอก็มีศิลปินทางด้านนี้เป็นจำนวนมากเช่นกัน ดังนั้นวัดหรือหมู่บ้านใดต่างอำเภอต่างจังหวัดหากจะจัดงานก็มักนึกถึงคณะขอหรือวงปีพาทย์ล้านนาของอำเภอดอยหล่อเสมอ ปราสาทศพ และการทำฉัตร ทางอำเภอก็มีสล่าหรือช่างฝีมือทางด้านนี้เป็นจำนวนมากเช่นกัน ซึ่งหากกล่าวถึงภูมิปัญญาที่ยกตัวอย่างนี้ ก็จะนึกถึงอำเภอดอยหล่อในทันที ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความโดดเด่นด้านภูมิปัญญาของอำเภอ

การดำเนินงาน ขั้นตอนการติดตามและประเมินผล ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ได้ดำเนินการประชุมประกอบด้วยตัวแทนจากองค์การปกครองส่วนตำบล ผู้นำชุมชน และสถานศึกษา เพื่อกำหนดแนวทางในการนำเสนอข้อมูลภูมิปัญญาเหล่านี้สารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้นั้นจะรวบรวมภูมิปัญญาใดบ้างถือว่าเป็นข้อมูลความรู้แบบไม่ชัดเจน (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ในตัวบุคคล (Individual Knowledge) หรือความรู้ขององค์กร (Organization knowledge) ตามวงจรการจัดการความรู้ (Spiral Model) ของ ทาเคอชิ และโนนากะ (Takechi & Nonaka, 1995) ดังนั้นจึงจะนำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้ เสนอสู่ภายนอกหรือที่เรียกว่าการปรับเปลี่ยนความรู้สู่ภายนอก (Externalization) เป็นการสร้างความรู้แบบไม่ชัดเจนไปสู่ความรู้แบบชัดเจน ที่ประชุมเลือกที่จะนำเสนอผ่านวีดิทัศน์ และเผยแพร่ผ่านทางเว็บไซต์ www.doilowis.cmru.ac.th เพราะสามารถเข้าถึงได้ง่ายผ่านโทรศัพท์มือถือ หรือคอมพิวเตอร์ และยังสามารถนำไปใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนในห้องเรียนได้อีกด้วย ทั้งนี้วิธีการดำเนินการดังนี้

คัดเลือกตัวแทนภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้ง 23 ชนิด ว่าใครควรเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าวในรูปแบบวีดิทัศน์ โดยแบ่งเป็น 10 ตอน ได้แก่

- ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของดอยหล่อและภูมิปัญญาท้องถิ่น
 ตอนที่ 2 ภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรม
 ตอนที่ 3 ภูมิปัญญาด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม
 ตอนที่ 4 ภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทย
 ตอนที่ 5 ภูมิปัญญาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 ตอนที่ 6 ภูมิปัญญาด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน
 ตอนที่ 7 ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรม
 ตอนที่ 8 ภูมิปัญญาด้านภาษาและวรรณกรรม
 ตอนที่ 9 ภูมิปัญญาด้านปรัชญา ศาสนา ประเพณี
 ตอนที่ 10 ภูมิปัญญาด้านโภชนาการ

เมื่อกำหนดตัวแทนภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ละชนิดได้แล้ว มอบหมายให้องค์การบริหารส่วนตำบลแต่ละตำบล ติดต่อบริษัทเพื่อนัดวันเวลาในการถ่ายทำ วิดีทัศน์ กรอบคำถามที่ประชุมกำหนดไว้คล้ายกันคือ

1. อธิบายความเป็นมาของภูมิปัญญา... มีความเชี่ยวชาญในเรื่อง...ได้อย่างไร
 2. ทำมานานหรือยัง สืบทอดมาจากใครหรือต้องความรู้มาจากไหน
 3. อธิบายขั้นตอน...หรือสาธิตวิธีการ..
 4. สภาวะหรือความนิยมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
 5. แนวทาง/วิธีการสืบทอดภูมิปัญญา...
- ฯลฯ ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

โดยการสัมภาษณ์และถ่ายทำวิดีโอทัศน์จะมีตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น หรือตัวแทนชาวบ้านมาร่วมกับคณะผู้วิจัยเพื่อพาไปยังบ้านหรือสถานที่ของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น พร้อมเสนอแนะวิธีการหรือแนวทางการตัดต่อวิดีโอทัศน์

บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอ ดอยหล่อนี้ เป็นโครงการวิจัยภายใต้ชุดโครงการ การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น สู่กิจกรรมเสริมทักษะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งการดำเนินงานต่อไปจากนี้จะมีโครงการวิจัยที่นำองค์ความรู้ นี้ไปสู่พัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอดอยหล่อ และนำหลักสูตรภูมิปัญญาสู่การปฏิบัติ ตลอดจนส่งเสริมให้เกิดผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญา “หนึ่งโรงเรียน หนึ่งผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญา” ต่อไป

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ไม่มีการบังคับให้หน่วยงานต่าง ๆ ต้องเข้ามามีส่วนร่วม เพียงแต่ขอความร่วมมือ ซึ่งการดำเนินงานหลักอาทิการสรุปเนื้อหาจากการสัมภาษณ์ หรือการ แสวงหาข้อมูลอื่น ๆ ที่เป็นงานเอกสารผู้วิจัยและคณะวิจัยจัดทำขึ้นเอง จึงไม่ใช้การเพิ่มภาระให้แก่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นจึงได้รับความร่วมมืออย่างดีจากทุกภาคส่วน

และจากการพิจารณาข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นอำเภอดอยหล่อ ทำให้ทราบว่าภูมิปัญญาบางอย่างไม่สามารถถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นได้ หรือแม้แต่ภูมิปัญญาที่สามารถถ่ายทอดได้ก็ไม่ค่อยได้รับความนิยมและใกล้สูญหายไป

ภูมิปัญญาที่ไม่สามารถถ่ายทอดได้ อาทิ การทรงเจ้า และหมอเมื่อหมอเมือง การทรงเจ้านั้นร่างทรงต้องเป็นที่ต้องการของดวงวิญญาณหรือองค์เทพ ฯลฯ และต้องปฏิบัติตามธรรมเนียม อาทิ ไม่กินข้าวบ้านศพ รักษาศีล สวดมนต์ภาวนาเป็นประจำเป็นต้น ส่วนหมอเมือง ล้านนา หมอเมืองสมุนไพรร่วมกับคาถาอาคมก็ไม่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้นี้ให้แก่ทุกคนได้ยกเว้นคนที่มีดวงชะตาหรือมีความสามารถทางนี้เท่านั้น

ภูมิปัญญาที่กำลังจะสูญหายหากไม่มีการสืบทอด อาทิ การสานแห ซึ่งปัจจุบันมีคนสนใจน้อยมากเพราะต้องใช้ความเพียรพยายามร้อยเส้นเอ็นให้เป็นแห แก่ฝ้าย เนื่องจากปัจจุบันมีการบริหารจัดการน้ำโดยองค์การปกครองส่วนตำบล ดังนั้นแก่ฝ้ายจึงมีความสำคัญน้อยลงกว่าแต่ก่อน ข้าว ซอ การชนกว้าง กลองใหญ่ และอาหารพื้นเมืองบางชนิด ก็อยู่ในภาวะที่กำลังจะสูญหายเช่นกัน เพราะมีผู้สนใจเฉพาะกลุ่ม หากใครสนใจก็ต้องการเรียนกับผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นเอง ไม่มีการจัดการเรียนการสอนเรื่องราวดังกล่าวในสถานศึกษา จึงทำให้เยาวชนรุ่นหลังไม่รู้จักภูมิปัญญาเหล่านี้

ส่วนการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะในโรงเรียนระดับประถมศึกษา อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ สามารถอภิปรายผล ดังนี้

1. จากผลการวิจัยพบว่าหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะในโรงเรียนระดับประถมศึกษา อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ ที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความสอดคล้องกันระหว่างองค์ประกอบของหลักสูตร ได้แก่ สภาพปัญหา และความจำเป็น หลักการ เป้าหมายของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาของหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน ระยะเวลาการจัดกิจกรรม สื่อ/แหล่งเรียนรู้ ประเมินประสิทธิผลหลักสูตร และหน่วยการเรียนรู้ 2 หน่วย สามารถนำไปใช้สอนในคาบกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ได้จริง เพราะการสร้างหลักสูตรได้ดำเนินการตามขั้นตอนอย่างละเอียด เริ่มจากศึกษาและ วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เพื่อให้ได้หลักสูตรที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและสภาพทางวิชาการมากที่สุด จากนั้นยกร่างหลักสูตร มีการปรับปรุงแก้ไขจนคิดว่ามีความ สมบูรณ์ จึงนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้อง วิธีการประเมินที่กำหนดคือผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนจะอ่าน โครงร่างหลักสูตรอย่างละเอียด และแสดงความคิดเห็นลงในแบบประเมินที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผู้วิจัยนำ โครงร่างหลักสูตรที่ผ่านการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้หลักสูตรฉบับสมบูรณ์ ก่อนที่จะนำไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ประกอบกับการสร้างหลักสูตรโดยใช้ กระบวนการวิจัยและพัฒนา(ภฤชียากร เตชะปิยะพร, 2552) ทั้ง 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน โดยการศึกษเอกสารและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการ และสำรวจความต้องการของชุมชน โดยการสนทนา

กลุ่มกับผู้บริหารโรงเรียน ครู คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง นักเรียน ภูมิปัญญาท้องถิ่น เกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาหลักสูตร และสัมภาษณ์ความต้องการของชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหารในโรงเรียน ครู นำผลสัมภาษณ์มาคัดเลือกเนื้อหาสาระมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียน โดยคำนึงถึง ความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพชุมชนและความต้องการของผู้เรียนซึ่งในขั้นตอนนี้ทำให้ได้ข้อมูลสำหรับนำมาใช้ในการจัดทำหลักสูตรภูมิปัญญาเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างเหมาะสมตามขั้นตอนการวิจัยเชิงพัฒนา

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินโครงร่างหลักสูตรก่อนนำไปใช้ ผู้วิจัยนำหลักสูตรไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร ประเมินความเหมาะสมและ ความสอดคล้อง ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบของโครงร่างหลักสูตรมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.40 อยู่ในระดับมากแสดงว่าทุกองค์ประกอบของโครงร่างหลักสูตรมีความเหมาะสม แสดงว่าโครงร่างหลักสูตรมีความสอดคล้องกันทุกประเด็น หลังจากนั้นนำโครงร่างหลักสูตร ไปปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญก่อนไปทดลองใช้ โดยในขั้นตอนนี้ทำให้ทราบข้อบกพร่องของหลักสูตรและนำมาปรับปรุงแก้ไขให้หลักสูตรถูกต้องเหมาะสมก่อนนำไปทดลองใช้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของธำรง บัวศรี (2542 : 296-297) ที่กล่าวว่า การประเมินเบื้องต้นของ หลักสูตรก่อนนำไปทดลองใช้ เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญเพราะเป็นการทบทวนตรวจสอบหลักสูตร ที่จัดทำขึ้นว่ามีสิ่งใดบกพร่องและสมควรปรับปรุงแก้ไข

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร ผู้วิจัยได้ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดไว้จำนวน 9 แผน และให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ หลังจากนำหลักสูตรหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะในโรงเรียนระดับประถมศึกษา อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ ไปใช้ในการจัดกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้น และตอนปลายของโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 โรงเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนตามหลักสูตรโดยรวมอยู่ในระดับมากเช่นกัน ผลเนื่องจากผู้วิจัยได้จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการจัดกิจกรรมในหลักสูตร สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน มีกิจกรรมที่หลากหลาย ใช้สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นักเรียนสนใจ เอื้ออำนวยต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นไปตามแผนและมีการ ประเมินตามสภาพจริงเหมาะสมสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ จึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับนักเรียนสอดคล้องกับความต้องการ และความสนใจของนักเรียน นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข กิจกรรมการเรียนรู้มีความหมายต่อ Dhonburi Rajabhat University Journal Volume 8, Issue 1, January - June 2014 Nichanan Tanngan 40 นักเรียนจึงทำให้นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องมาจาก ผู้วิจัยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทางที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวดที่ 4 มาตราที่ 24 ในส่วนของการจัดกระบวนการเรียนรู้ สรุพบว่าให้สถานศึกษาจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ทำให้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง การจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระ ความรู้ด้าน

ต่างๆ อย่างได้สัดส่วนกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม ตลอดจนคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและ ผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นตลอดเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครองนักเรียน และบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

และขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร เพื่อให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยปรับกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งสองหน่วยการเรียนรู้ โดยเพิ่มเวลาเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนได้มีเวลาปฏิบัติกิจกรรมมากยิ่งขึ้นส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังการใช้หลักสูตรสูงกว่าก่อนใช้หลักสูตร ทั้งนี้เนื่องจากหลักสูตรที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นและความ ต้องการของผู้เรียน มีการจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการ เชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสอนร่วมกับครูเรื่องอาหารและขนมพื้นบ้านอำเภอตอยหล่อ กิจกรรมมีการสอดแทรกวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ วิถีชีวิตของชาวบ้านกับการรับประทานอาหาร จะเน้นให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและเกิดความภาคภูมิใจ ท้องถิ่นของตนเอง นอกจากนี้ยังนำรูปแบบการสอนให้ผู้เรียนสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) ของ Driver & Bell, 1986 และเพิ่มพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการทำขนมและอาหารพื้นบ้าน โดยใช้กิจกรรมโครงงาน การเรียนรู้แบบร่วมมือ การสาธิต กระบวนการกลุ่ม การศึกษาค้นคว้า การประเมินชิ้นงาน ประเมินตนเอง ประเมินผลตามสภาพจริง การสะท้อนคิด ถึงจุดเด่น จุดด้อยของผลงานตนเองและกลุ่มเพื่อน ผลของการเรียนรู้ดังกล่าวข้างต้นทำให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ มากยิ่งขึ้น เนื่องจากนักเรียนได้เรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เรียนรู้เป็นกลุ่ม มีการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เรียนในสิ่งที่ใกล้ตัว มีความหมายกับตนเองนำไปใช้ในวิถีชีวิตทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องภูมิปัญญาด้านอาหารมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรม ประเพณี จึงส่งผลให้ผู้เรียนมี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด เรื่องการจัดกิจกรรมสืบค้นหาความรู้ด้วยตนเอง และเกิดทักษะที่จะนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุกัญญา งามบรรจง (2560) ศึกษาารูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะในศตวรรษที่ 21 ผ่านกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้พบว่า กระบวนการจัดกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ที่พัฒนาขึ้นในขั้นที่2 ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกสนใจตามถนัด (Choose : C) ผู้เรียนสำรวจความรู้และประสบการณ์เดิมของตนเอง ร่วมกันวางแผนการทำกิจกรรม สืบเสาะแสวงหาความรู้ ขั้นที่ 3 เป้าหมายชัดปฏิบัติตามแผน (Aim & Act : A) ผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรม ประเมินตนเองและสะท้อนผลการประเมินมาสู่การพัฒนาตนเองขั้นที่ 4 สะท้อนแก่นการเรียนรู้ (Reflect : R) ผู้เรียนสรุปสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้ สะท้อนสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้ (self- reflection) ขั้นที่ 5 การยกระดับสู่คุณภาพ (Enhance : E) ผู้เรียนนำเสนอผลการเรียนรู้ของตน ชื่นชมความสำเร็จในการเรียนรู้ของตน ตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ใหม่ซึ่งมีกิจกรรมบางขั้นตอนที่คล้ายคลึงกันเช่นการลงมือฝึกปฏิบัติ มีการนำเสนอผลงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งเป็นจุดสำคัญของการสร้างสรรค์องค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง

นอกจากนี้ในการจัดกิจกรรมใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือกันช่วยทำให้ผู้เรียนมีความพยายามที่จะ เรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมายส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นและการเรียนรู้ที่คงทนมากขึ้น จากหลักสูตรที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นมีสิ่งที่ค้นพบ ได้แก่การสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดี เป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนการสอน เพราะบรรยากาศการเรียนการสอนมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบโครงงาน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกทำโครงงานขนม อาหารพื้นบ้านที่ตนสนใจทำให้สร้างสรรค์นวัตกรรมอาหาร และนำเสนอในรูปแบบของการจัดนิทรรศการ ส่งผลให้นักเรียนมี ความคิดสร้างสรรค์เกิดโครงงานที่หลากหลาย จะเห็นได้จากการนำเสนอโครงงานที่แตกต่างตาม ความสามารถของแต่ละคน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่มตนเองและกลุ่มเพื่อน ผู้เรียนมี การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความสุข สนุกสนานไปกับการเรียนบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีดังกล่าว ส่งเสริมและส่งผลให้ผู้เรียนมีความตั้งใจ มีสุขภาพจิตที่ดี และใช้เวลาเรียนอย่างอิสระ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของทิตานา แชมมณี (2548 : 97-98) ที่กล่าวว่า บรรยากาศ สภาพแวดล้อม และกิจกรรม ที่ดีทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทั้งด้านอารมณ์ สังคม และสติปัญญา ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ ได้ดี

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ค้นพบเพิ่มเติมจากการติดตามการใช้หลักสูตรที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น พบว่า มีความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นและเหมาะสมกับผู้เรียนทั้งในด้านเนื้อหาและการจัดกิจกรรม เช่น เรื่องการทำขนมพื้นบ้านอำเภอดอยหล่อที่นำผลผลิตจากการทำเกษตร เช่นน้ำกล้วยน้ำว้ามาทำขนมกล้วย การทำข้าวต้มหัวหงอก การทำไส้ขนมจากถั่วเขียว ถั่วลิสง ฟักทอง มะพร้าว การทำอาหารพื้นบ้านอำเภอดอยหล่อให้สอดคล้องกับความเชื่อของชุมชน เช่นแกงฟักเขียวใส่เนื้อไก่ใช้เลี้ยงแขก ที่มาร่วมงานในวันขึ้นบ้านใหม่ซึ่งมีความเชื่อว่าเป็นอาหารที่ใช้ในงานมงคล ฟักเขียวแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ ความร่มเย็นทำให้คนที่อยู่อาศัยในบ้านที่สร้างขึ้นมีครอบครัวที่ร่มเย็นเป็นสุข การรับประทานแกงขนุนในวันปากปีในช่วงเทศกาลสงกรานต์จะทำให้การทำงานประสบความสำเร็จมีคนคอยเกื้อหนุน อาจิวเคราะห์ว่าการออกเสียงภาษาล้านนาคำว่าขนุน กับเกื้อหนุน ออกเสียงคล้องจองกันมีความหมายถึงการสนับสนุน การเกื้อหนุน สะท้อนถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ทำอาชีพเกษตรนำพืช ผักผลไม้มาประกอบอาหาร ส่วนใหญ่ได้มาจากการทำสวน ทำให้ประหยัด ปลอดภัยจากสารเคมี บางครั้งได้จากการแบ่งปันจากเพื่อนบ้าน การรับประทานลาบโดยใช้ผักพื้นบ้านเป็นเครื่องเคียง สะระแหน่ ผักคาวตอง ต้นหอม ผักชี เป็นต้น ซึ่งเป็นข้อค้นพบที่นำมาเป็นข้อเสนอแนะให้บริโภคอาหารพื้นบ้านเพื่อสุขภาพ บนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงและบริบทชุมชน เพราะนอกจากจะมีคุณลักษณะเป็นอาหารสมดุลทางคุณค่าด้านโภชนาการแล้ว ยังมี คุณสมบัติอื่นๆ ที่ส่งเสริมสุขภาพนอกเหนือจากคุณค่าทางด้านโภชนาการพื้นฐาน อีกด้วย เช่น สรรพคุณทางยาจากพืช ผักสมุนไพรที่มีประโยชน์นานาชนิด

ส่วนความพึงพอใจของนักเรียนที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นและตอนปลายมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมในภาพรวมอยู่ในระดับมากมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของชาติ

โครงการวิจัยทั้งสองเรื่องนี้ มีความเกี่ยวเนื่องกัน คือเมื่อได้องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้พัฒนาหลักสูตรก็สามารถนำไปสร้างเป็นหลักสูตรท้องถิ่นภูมิปัญญา โดยให้ครอบคลุมทั้ง 9 ประเภท

23 ชนิดภูมิปัญญา ทั้งนี้สามารถปรับเนื้อหาขององค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้มีความเหมาะสมกับนักเรียนในระดับประถมศึกษาทั้งตอนต้นและตอนปลาย สำหรับหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ผู้วิจัยได้คัดสรรภูมิปัญญาด้านโภชนาการมาจัดทำเป็นหลักสูตร ประกอบด้วย หน่วยการเรียนรู้ขนมพื้นบ้าน อำเภอดอยหล่อ จำนวน 10 แผนการเรียนรู้ และหน่วยอาหารพื้นบ้านอำเภอดอยหล่อ จำนวน 10 แผนการเรียนรู้ ซึ่งยังไม่ใช่ตัวแทนของภูมิปัญญาทั้งหมด

ดังนั้นในโครงการวิจัยต่อไป ซึ่งทางคณะวิจัยกำลังจะดำเนินงานนั้นจะจัดทำหลักสูตรระยะสั้นในรูปแบบของโครงการเพื่อให้ครอบคลุมภูมิปัญญาทุกประเภท ทั้งนี้จะคำนึงถึงความเหมาะสมกับช่วงวัย และความหลากหลายของภูมิปัญญาเพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะที่สำคัญในการดำเนินชีวิตให้มากที่สุดโดยมีภูมิรู้ของคนในท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในการพัฒนาผู้เรียน

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

1. การศึกษาวิจัยแบบปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมควรคำนึงเสมอว่าหน่วยงานทุกภาคส่วนมีภาระกิจหลักที่จะต้องปฏิบัติอยู่แล้ว ดังนั้นหากสามารถบูรณาการงานร่วมกันได้จะเป็นประโยชน์แก่หน่วยงานในชุมชนเป็นอย่างมาก ข้อควรคำนึงถึงคือไม่ควรเพิ่มภาระงานให้แก่หน่วยงานที่เข้ามามีส่วนร่วมกับการศึกษาวิจัย
2. ควรดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของวัดที่ศรัทธาภูมิปัญญาท้องถิ่นดอยหล่อและปรับปรุงให้ทันสมัยหรือละเอียดขึ้นอย่างต่อเนื่อง
3. ควรส่งเสริมให้มีการนำวัดที่ศรัทธาไปประชาสัมพันธ์ หรือใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนอย่างกว้างขวางเพื่อให้เยาวชนในพื้นที่ตระหนักและเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาของตน
4. ควรนำรูปแบบและวิธีการของการพัฒนาหลักสูตรนี้ ไปใช้วิจัยและพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอื่น ๆ หรือใช้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นการสร้างหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ สำหรับครูผู้สอนระดับการศึกษาอื่น

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณควบคู่กับเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลหลายมิติ
2. ควรดำเนินการสำรวจข้อมูลผู้ทรงภูมิปัญญาในแต่ละด้านให้มากขึ้นเพื่อจัดทำเป็นฐานข้อมูล
3. ควรดำเนินการเผยแพร่ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบอื่น ๆ อาทิ หนังสือ แผ่นพับ เป็นต้น
4. หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะในโรงเรียนระดับประถมศึกษา อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ สามารถปรับเนื้อหา เวลาเรียน กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผลให้มีความเหมาะสมกับโครงสร้างหลักสูตรของสถานศึกษาได้

5. หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะในโรงเรียนระดับประถมศึกษา อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ ครูควรรักษาเนื้อหา กิจกรรม สื่อ/แหล่งการเรียนรู้ ตลอดจนการวัดและประเมินผลให้เข้าใจ

6. หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะในโรงเรียนระดับประถมศึกษา อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนี้เป็นหลักสูตรที่ใช้สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาในคาบกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ดังนั้นหากครูจะนำหลักสูตรดังกล่าวไปใช้ควรศึกษาสภาพปัญหาภายในชุมชนและพิจารณาเกี่ยวกับการให้ความร่วมมือของชุมชนเพื่อให้การสอนตามหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นเกิดประสิทธิผล

7. ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร อาจยืดหยุ่นเวลาให้เหมาะสมกับกิจกรรม โดยเฉพาะการฝึกปฏิบัติที่เน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงมากที่สุด เพื่อให้เกิดทักษะและความชำนาญ โดยครูและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผู้สาธิตและอธิบายให้นักเรียนฝึกปฏิบัติ

